

EVALUAREA RISCULUI SISTEMIC BANCAR IN CONTEXTUL ULTIMEI CRIZE FINANCIAR-BANCARE

EVALUATION OF THE BANKING SYSTEMIC RISK IN THE CONTEXT OF THE LAST FINANCIAL-BANKING CRISIS

Iuliana CENAR, Prof. univ. dr., UAB, România,

e-mail: cenar_iuliana@uab.ro

Cristian CENAR, drd., UAB, România,

e-mail: cristian.cenar@uab.ro

Abstract: *In this paper we have identified the causes which triggered the financial and banking crisis in 2008, with the efforts of the authorities to stop it, as well as presenting the measures that have been taken and must be taken in order to prevent future crises, with the aim of identifying precautionary measures for the future manifestations of such phenomena. This paper focuses on some aspects which outline a systemic image of the global crisis with its negative implications on the entire financial - banking gear.*

Keywords: banking system, systemic risk, financial-banking crisis

JEL classification G21, E60, I22

Introducere

De când omenirea cunoaște efectele revoluției industriale s-a dezvoltat și preeminența crizelor – economice, financiare sau monetare. Numai că oamenii uită repede și aplică puțin din ceea ce au învățat, de multe ori în cursul aceleiași generații. Primele crize economice ale secolului al XVII-lea au fost cele din 1630, a bulbilor de lalea olandeză și 1721, a falimentului companiei South Sea, criză în care chiar celebrul savant Sir Isaac Newton și-a pierdut economiile de-o viață. „Pot să calculez mișcarea corpurilor cerești, dar nu și nebunia oamenilor.” (Sir Isaac Newton, 1721, după prăbușirea The South Sea Company).

Pe „sinteza” fiecărei crize stă scris la vedere: ani de exces speculativ, inovație financiară scăpată de sub control, supraevaluări masive ale creditelor [1].

Cunoașterea riscurilor și factorilor declanșării crizelor financiare, ne ajută să învățăm ceva în viața noastră, pentru a nu mai repeta greșeli pe care le-am mai comis sau greșeli pe care le-a comis omenirea, de-a lungul timpului, greșeli marcate de aceleași situații critice, care aduc economiei, finanțelor, sectorului bancar etc., societății umane în general, pierderi imense, de regulă greu recuperabile sau chiar irecuperabile mai ales în cazul prin falimentelor în lanț.

Oamenii pierd foarte ușor din vedere un lucru foarte simplu, și anume că banul este o creație a minții umane, o construcție teoretică, o convenție, un echivalent general al bunurilor economice. Evaluările unor crize din perspectivă economico - financiară se pot realiza printr-o dublă abordare [2]:

- evaluări discrete: crizele au loc o dată ce o anumită valoare de prag a unei variabile economice sau financiare a fost depășită;

- evaluări continue: crize ce apar odată cu depășirea unui prag a intensității crizei, măsurată pe o scară continuă.

„Este adevărat că nimic nu vine de la sine, (doar în mod excepțional), toate realizările, mai ales în domeniul științific, sunt determinate de o necesitate: necesitatea de înțelegere a unor mecanisme de desfășurare a unor procese, necesitatea de a realiza anumite produse, tehnologii care să răspundă cerințelor momentului” [3].

Date fiind caracteristicile domeniului, metodologia de cercetare utilizata este standardizată, fiind construită pornind de la identificarea, studierea și sistematizarea literaturii de specialitate din domeniul financiar – bancar, a reglementărilor care statuează tiparele juridice după care funcționează acestea.

Cercetarea științifică întreprinsă este una de tip calitativ, orientată către realitatea domeniului, întrucât implică o abordare interpretativă a subiectului menționat și încearcă o descriere a aspectelor relevante cu privire la cauzele, modul de desfășurare a crizei financiare – bancare din anul 2008, a măsurilor întreprinse și de implementat în viitor, de către puterile publice, pentru a preîntâmpina replicarea acestor fenomene.

FACTORI DECLANȘATORI AI CRIZEI FINANCIAR - BANCARE DIN 2008

Sistemul financiar mondial a intrat în 2007 într-o criză fără precedent în ultima jumătate de secol. Această criză a fost progresivă: ea a afectat succesiv diferite piețe, diferite categorii de agenți economici și diferite țări, iar, în final, s-a transformat într-o adevărată criză economică mondială.

Sistemul bancar este o componentă semnificativă a sistemului public.

Criza bancară a afectat întregul sistem financiar, iar vulnerabilitățile din sectorul bancar s-au dovedit de natură sistemică, influențând și celelalte componente ale sistemului financiar. În plus criza a fost un eveniment de natură globală, pentru că a existat o contagiune prin intermediul relațiilor financiare care se desfășoară permanent și aproape fără bariere din cauza liberalizării circulației capitalurilor.

Majoritatea plăților interbancare se desfășoară într-un sistem concentrat de compensare multilaterală și riscul, aferent acestuia, are o valoare mai mare și poate deveni un risc sistemic.

Riscul sistemic este riscul manifestării unor falimente simultane a mai multor instituții financiare sau falimentul întregului sistem financiar, ca urmare a interconexiunilor existente între instituții. Principalii determinanți ai riscului sistemic după Alin Andrieș sunt: „mărimea băncii, inovațiile financiare, securizarea, efectul de levier, competiția bancară, liberalizarea și globalizarea, interconectarea instituțiilor financiare, profitabilitatea băncilor, regimul de reglementare” [4].

Caracteristicile riscului sistemic sunt următoarele:

- are impact asupra unei proporții semnificative a sistemului financiar;
- implică efectul de contagiune de la o instituție către alte instituții;
- manifestarea riscului sistemic determină efecte negative asupra economiei în lipsa răspunsurilor rapide ale autorităților centrale.

Se știe faptul că o criză bancară apare atunci când capitalul, băncii este epuizat. Astfel de crize cuprind de obicei falimente bancare de mari dimensiuni, fuga deponenților, nivelul ridicat al creditelor neperformante.

Se disting două tipuri de crize bancare, respectiv:

- crize bancare de tip I sau sistemice (severe);
- crize bancare de tip II cu dificultăți financiare (mai puțin severe).

Crizele bancare pot fi cauzate de două tipuri de evenimente.

Primul eveniment este că există riscuri de retrageri masive de depozite care duc la închiderea, fuzionarea sau preluarea de către sectorul public a uneia sau mai multor instituții financiare (în Venezuela în 1993 sau în Argentina în 2001).

În al doilea caz nu există riscul de retrageri masive de depozite, iar închiderea, fuzionarea, preluarea sau asistența guvernamentală de scală largă a unei importante instituții financiare va fi urmată de către alte instituții financiare (Tailanda: 1996 - 1997).

Criza financiar – bancară din 2008 în opinia lui Radu Șerban are ca punct de plecare crizele consecutive (bubbles) din anii 90 (ENRON, „dot-com”), politica monetară expansionistă nesustenabilă, reglementări financiare nesustenabile, originile sale nereducându-se doar la Statele Unite ci și la China cu propensiunea sa excesivă economisire, ce a condus la contracția consumului intern [5].

Alți autori consideră că originea acestei crize s-ar fi aflat în sectorul financiar, contaminând rapid economia mondială, fiind rezultatul unei combinații de factori ce au acționat concomitent și anume: acumularea unor dezechilibre ale balanțelor de plăți în mai multe țări, unele cu deficite uriașe și altele cu surplusuri cronice, precum și supra-financializarea economiilor, caracterizată printr-un volum global de credite excesiv în raport cu dinamica economiei reale, fenomen realizat prin relaxarea masivă a standardelor de bonitate ale debitorilor [6].

Criza sistemului bancar a apărut pe fondul acumulării unor vulnerabilități create de combinarea unui număr de condiții favorizante, dobânzi reale scăzute pe o perioadă relativ îndelungată, condiții de creditare deosebit de favorabile, volatilitate scăzută pe piețele financiare și creșteri ale prețurilor activelor.

„În 2006, creditul devenise atât de ușor de obținut în Statele Unite, încât ecartul dintre randamentul obligațiunilor cu dobândă foarte mare riscante și cel al obligațiunilor de tezaur cu grad minim de risc se redusese la niveluri istorice de sub 2.5%” [7].

Criza a scos în evidență vulnerabilitatea băncilor al căror model de afaceri depind de un grad ridicat și în mod excesiv de piețele financiare securitizate, care în condiții de stres din timpul crizei au dus la o evaluare nerealistă a riscurilor, a lichidității și a concentrării pozițiilor, precum și la incapacitatea de a anticipa o reducere dramatică în disponibilitatea finanțării garantate pentru a sprijini aceste active.

Reinhart și Kenneth Rogoff afirmă: „criza financiară din Statele Unite și-a avut clar rădăcinile în bula speculative de pe piața imobiliară, alimentată de creșterile puternice și susținute ale prețurilor la locuințe, de un aflus masiv de capital străin ieftin, rezultat din deficite record ale balanței comerciale și contului curent și de o politică tot mai permisivă de reglementare, care a ajutat la dinamizarea corelațiilor dintre toți acești factori” [8].

Un alt factor important în declanșarea crizei sistemului bancar, putând fi considerat o sursă comună specifică fiecărei crize înregistrate de-a lungul istoriei, este firea umană. Există un mod de manifestare al oamenilor atunci când se confruntă cu lungi perioade de prosperitate, și anume acela de a crede că acestea sunt neîntrerupte, bancherii știind dinainte că se expun unui grad ridicat de risc și că, la un moment dat, va urma un punct în care vor avea loc corecții.

Unele teorii susțin că „s-a produs un fenomen de *stoarcere a creditului*, continuat de activitățile extracontabile de diminuare a gradului de acoperire a creditului cu capital (leverage) și de diminuare a capitalului în sine a băncilor” [9].

Falimentul băncilor diferă de falimentul societăților nefinanciare datorită faptului că modul în care își colectează resursele puse la dispoziția clienților pentru creditare diferă de societățile nefinanciare, precum și prin dezvoltarea obligațiunilor securitizate, supravegherea băncilor și rezoluția falimentului diferă de cele ale societăților comerciale tradiționale.

Multe caracteristici ale băncilor diferite de cele ale societăților nefinanciare solicită proceduri diferite de soluționare a falimentului.

Substituirea de active creează probleme mult mai pronunțate pentru bănci decât pentru societăți nefinanciare, soluționarea falimentelor bancare trebuind făcute atât din prisma activelor, cât și a pasivelor bancare.

Pe partea de active, combinația activelor de substituire, opacitatea activelor bancare și plasa de siguranță creată de guverne prin acordare de subvenții creează stimulente managerilor de bănci de a fi mai excesivi în asumarea deciziilor cu risc ridicat. Pe partea de pasive, furnizarea de lichidități prin depozite lichide creează probleme potențiale de coordonare, cum ar fi funcționarea zi de zi a băncii. În plus băncile sunt interconectate, iar falimentul unei bănci poate răspândi contagiunea prin întregul sistem financiar, instituind externalități negative importante.

Caracteristicile sistemului bancar sunt legate de modalitatea de provizionare a lichidității, probleme de coordonare bancară, influența externalităților asupra riscului sistemic (prin contagiune, erodarea încrederii publicului, impact asupra economiei reale, sistem de plată), importanța pentru eficiența operațiunilor bancare, problema informațiilor asimetrice, problema de substituire a activelor bancare, opacitatea operațiunilor bancare, reglementările prudențiale legate de necesarul de capital (reglementat prin Reglementările Basel II, respectiv Basel III), garantarea depozitelor, care au efect direct asupra eficienței activității bancare. La acestea se adaugă existența pe o piață financiară globalizată a structurilor de reglementare și de supraveghere fragmentate, care conduc la probleme de coordonare și pot întârzia intervenția autorităților.

O influență majoră la provocarea crizei creditelor ipotecare de pe piețele americană și europeană, este instrumentul derivat contractul de credit default swap (CDS), cu cea mai rapidă ascensiune în sectorul financiar.

Instrumentul CDS este un contract prin care o instituție financiară (cumpărătorul protecției) achită o primă către o altă entitate (vânzătorul protecției), care se angajează să plătească o sumă prestabilită în care unul din debitorii cumpărătorului nu își îndeplinește obligațiile, respectiv nu achită datoria cumulată.

Instrumentul CDS a permis transferul facil și rapid al riscului de credit, încurajând băncile să își asume riscuri din ce în ce mai mari și să renunțe complet la prudență.

Principala diferență dintre un CDS și un acord obișnuit de garanție sau asigurare în cazul unui credit este că operațiunea se face fără ca debitorul să aibă cunoștință despre efectuarea ei, fără a aduce modificări la acordul încheiat cu clientul. Prima achitată de cumpărătorul protecției depinde de mai mulți factori, printre care ratingul de credit al debitorului, maturitatea produsului și modul în care poate servi neplata obligațiilor, restructurarea obligației de referință, nedeclararea sau accelerarea obligațiilor. Prăbușirea unei companii mari poate atrage după sine un efect domino care să falimenteze sute de alte instituții și firme, conectate între ele prin instrumente financiare CDS sau similare.

Deoarece sunt contracte și nu titluri sau polițe de asigurare sau garanție, angajamentele CDS pot fi încheiate foarte rapid, fiind suficient un apel telefonic sau un mesaj e-mail, aspecte care fac instrumentul CDS cu atât mai atractiv.

În plus, atât timp cât există un vânzător care să fie pregătit să răspundă dorințelor unui creditor de a transfera riscurile, un contract CDS poate acoperi aproape orice fel de tranzacție.

Implicarea băncilor în securizarea creditelor ipotecare s-a dovedit a fi letală.

Așa cum „în Evul Mediu alchimiștii se căzneau să transforme metalul ordinar în aur, alchimia modernă a încercat să transformarea creditelor ipotecare substandard foarte riscante în produse cu calificativ investițional AAA, suficient de sigure încât să poată fi deținute de fondurile de pensii” [10].

Alți doi factori agravanți ai crizei au fost: pe de o parte, sistemul financiar a devenit tot mai puțin transparent; pe de altă parte, participanții la piață au fost din ce în ce mai puțin interesați să

încearcă să se informeze corect, date fiind costurile obținerii de informații și aparenta lichiditate a pieței.

Participanții la piața produselor derivative, cărora li se oferă să cumpere asemenea active, pot alege să verifice „toxicitatea” activelor respective sau să nu o facă. Verificarea implică un anumit cost, pe când riscul de a nu face această verificare este atenuat de posibilitatea de a vinde activul respectiv unui alt cumpărător, care, eventual, efectuează el verificarea respectivă. Pentru a decide ce anume să facă, investitorii observă pur și simplu cum procedează ceilalți investitori pe care-i cunosc. Dacă aceștia din urmă sunt suficient de încrezători și nu verifică „toxicitatea” activelor achiziționate, investitorii în cauză ajung să cumpere și ei produse derivative fără să verifice calitatea activelor - suport. În acest mod, în sistem se răspândește o practică ce duce în final la prăbușirea acestuia.

Prăbușirea sistemului are loc în momentul în care se produce o ușoară creștere a probabilității a percepției ca activul respectiv să fie considerat „toxic”. Astfel, în cazul produselor derivative, unii investitorii au început să verifice calitatea creanțelor lor în momentul în care a avut loc o mică creștere a probabilității ca creditele ipotecare aferente să nu fie rambursate. Această schimbare de atitudine a determinat alți și alți investitori să verifice calitatea activelor deținute în portofoliu, ceea ce a făcut ca întregul sistem să treacă rapid de la o stare de echilibru în care nimeni nu verifică valoarea activelor suport la o situație în care toată lumea face acest lucru. Când apare această situație, prețul derivatelor scade dramatic, făcându-i pe mulți participanți la piață vulnerabili, iar pe alții, să nu dorească să mai acorde credite cuiva.

Criza a fost exacerbată de faptul că riscul a fost divizat și încorporat în diferite produse derivative (titrizarea), a căror tranzacționare ulterioară a făcut să se piardă urma activelor - suport. Astfel, în timp ce riscul a fost divizat, informația a rămas concentrată pe piața primară a instrumentelor respective.

În aceste condiții, când se întâmplă ceva și se produce o panică bancară, fiecare bancă din rețea devine precaută și nu mai acordă credite altor bănci, deoarece acestea din urmă ar putea deține în portofoliu active „toxice”.

Inovația financiară care a făcut posibilă titrizarea creditelor substandard a fost obligațiunea pe creanțe garantate. După cum explică Paul Krugman (laureatul premiului Nobel pentru economie 2008 este vorba de „instrumente financiare derivate dintr-un pachet de datorii garantate cu active, ele echivalând practic cu participanți la încasările aferente acestor datorii. Acest fapt a deschis calea finanțării pe scară largă a creditelor de tip substandard” [11].

Dezvoltarea extraordinară a titrizării creditelor, a contribuit la rândul ei intrarea în criză.

Titrizarea (securitisation) constă în convertirea creanțelor înregistrate în activul instituțiilor de credit (de exemplu, a creditelor ipotecare) în titluri negociabile.

Creanțele sunt aranjate în pachete omogene sub aspectul scadenței și al riscului. Aceste pachete sunt cedate unei societăți de investiții financiare, create ad hoc și cu durată de viață limitată (Structured Investment Vehicle - SIV), care le vinde apoi investitorilor sub formă de obligațiuni.

Această operație permite băncilor să-și îmbunătățească automat coeficientul capitalului propriu și să-și restabilească potențialul de creditare. Plata dobânzilor și ratelor scadente de către SIV se bazează pe fluxurile financiare generate de creditele inițiale.

Astfel Joseph E. Stiglitz afirmă că prin securizare „creditele ipotecare fuseseră feliate și tocate, ambalate și reambalate și pasate mai departe către tot soiul de bănci și de fonduri de investiții. Când castelul de cărți de joc s-a năruit, în final, a tras după el câteva dintre cele mai venerabile instituții financiare: Lehman Brothers, Bear Stearns și Merrill Lynch. Dar chinurile nu

s-au oprit la frontiera Statelor Unite. Acele credite ipotecare securizate, multe vândute peste tot în lume, s-au dovedit a fi toxice pentru bănci și fonduri de investiții din locuri foarte îndepărtate” [12].

Diversificarea și reîmpachetarea activelor respective fac și mai dificilă estimarea adevăratelor riscuri implicate de tranzacțiile financiare, iar dependența de evoluția prețurilor pieței financiare arată că există o corelație puternică între riscurile sistemice și riscurile individuale.

Mai mult, atunci când piața imobiliară a intrat în declin, modul în care au fost concepute produsele derivate a făcut ca creditorii să nu-și poată restructura cu ușurință creditele într-un mod avantajos pentru ambele părți: bănci și debitori.

Relația dintre riscul bancar individual și riscul sistemic se poate privi prin intermediul ideii: „*efectul - fluture*, acesta presupune că o mică schimbare în cadrul unei părți a unui sistem complex poate avea efecte mult mai mari în orice parte a aceluși sistem sau în cadrul sistemului ca întreg”...., fiecare activitate în care se implică o bancă presupune un anumit risc și pe termen lung aceste riscuri se acumulează la nivel sistematic, producând efecte cu mult mai mari decât cele presupuse inițial” [13].

Agravarea crizei s-a produs prin utilizarea din ce în ce mai mult a „efectului de levier” de către bănci, în vederea mascării creanțelor îndoielnice (provenite din acordare de credite unor persoane care aveau puține șanse să-și poată rambursa împrumuturile) în produse derivate - toate acestea, cu speranța că își diversifică riscurile. În realitate, avantajele diversificării riscurilor depind de distribuția veniturilor pe care le aduc plasamentele efectuate prin achiziționarea activelor respective. Însă aceste practici inovatoare s-au răspândit până la a deveni comune nu pentru că băncile și celelalte instituții financiare și-ar fi reevaluat propriul portofoliu de titluri și și-ar fi modificat estimările cu privire la riscuri, ci pentru că fiecare participant la piață a văzut că ceilalți procedeau la fel și că au succes și, prin urmare, fiecare a încercat să imite comportamentul celorlalți.

Aceste schimbări lente și aproape imperceptibile ale comportamentelor individuale au fost la originea crizei. În primul rând, în condițiile în care prețurile caselor creșteau în permanență, amplificarea volumului creditelor riscante nu a fost considerată o problemă reală. În al doilea rând, practicile amintite au devenit o procedură standard, ceea ce, la nivel microeconomic, le-a făcut întrutotul acceptabile. În fine, prin dispersia riscurilor cu ajutorul produselor derivate la scara sistemului bancar mondial, nici riscul sistemic nu părea a fi o amenințare: de aceea, băncile centrale și autoritățile de reglementare și supraveghere nu i-au acordat atenție.

„Astfel diversele agenții de rating Fitch, Moody’s, Standard & Poor’s, ar fi putut și ar fi trebuit să nu lase să se întâmple acest lucru. Dar ele au făcut bani frumoși din securizare arătându-se mai mult decât încântate să ajute la transformarea unor împrumuturi neperformante în hârtii de valoare, poleite cu aur, care le aduceau câștiguri lipsite de risc” [14].

Nu numai că indivizii și factorii de decizie din bănci nu au fost conștienți de faptul că creșterea interdependenței dintre situațiile lor financiare amenință stabilitatea întregului sistem, ci chiar s-au considerat mai bine protejați prin aceea că s-au asigurat reciproc.

Tragerile efectuate de marile firme în cadrul liniilor de credit au constituit un important factor care a împins băncile în criză, prin blocarea pieței creditului de marile corporații, care se finanțează, de regulă, prin aceste linii de credit deschise de bănci.

Deoarece, spre deosebire de vechile modalități de creditare, care se bazau pe resurse de creditare constituite de bănci, prin atragerea de depozite la termen, noile tehnici au permis băncilor să utilizeze inclusiv depozitele la vedere pentru a acorda credite pe termen mediu și lung, ceea ce a creat problemele de lichiditate și solvabilitate.

La rândul lor, problemele cu care s-au confruntat unele bănci i-au făcut pe agenții nebancari să se comporte într-un mod care a agravat criza. În modul acesta, desfășurarea crizei a adâncit și mai mult interdependența dintre economia reală și sectorul financiar și a complicat ieșirea din criză.

Măsuri pentru preîntâmpinarea unor crize viitoare

După criza Lehman Brothers, o parte din guvernele europene au apelat la măsura capitalizării băncilor pentru a stabiliza poziția lor în piață, datorită nivelului insuficient al capitalului social al celor mai mari instituții de creditare europene de a tempera efectele unei crize sistemice. În cazul unui șoc economic sau financiar sa urmărit ca aceste bănci să nu înregistreze pierderi care pot reduce nivelul de capital sub minimul stabilit de instituțiile cu rol de reglementare.

Autoritățile europene au adoptat un plan european de salvare a băncilor cu probleme, pentru evitarea unor crize sistemice viitoare. Regulile acestui plan sunt următoarele:

- orice sprijin trebuie acordat la timp și este în principiu temporar;
- trebuie protejate interesele contribuabililor;
- acționarii existenți suportă consecințele intervenției guvernamentale;
- în caz de necesitate, guvernele sunt libere să schimbe conducerile băncilor;
- guvernele pot schimba și politicile monetare ale băncilor respective;
- reglementările privitoare la ajutoarele de stat în UE trebuie respectate;
- trebuie evitate efectele secundare asupra altor țări.

Ideea creării unei noi arhitecturi de supraveghere a sistemului financiar a fost motivată de recenta criză financiară, care a evidențiat imperfecțiunile supravegherii acestui sistem în ansamblul său, precum și imposibilitatea identificării riscurilor sistemice și a interconexiunilor dintre instituții și piețe, care îi amenință stabilitatea.

Necesitatea abordării supravegherii financiare din cele două perspective microprudențială și macroprudențială a determinat și regândirea cadrului instituțional al supravegherii sistemului financiar.

Astfel, începutul anului 2011 a fost marcat de intrarea în funcțiune a noului Sistem European de Supraveghere Financiară (SESF) format din cele două paliere:

- la nivel macroprudențial: Consiliul European pentru Risc Sistemic (CERS);
- la nivel microprudențial: Autoritățile Europene de Supraveghere (AES), reprezentate de cele trei autorități europene de supraveghere a piețelor financiare: Autoritatea Bancară Europeană (ABE), Autoritatea Europeană pentru Valori Mobiliare și Piețe (AEVMP), Autoritatea Europeană pentru Asigurări și Pensii Ocupaționale (AEAPO) și autoritățile de supraveghere naționale.

Recapitalizarea băncilor este o măsură care se adresează termenului mediu și lung, dar supraveghetorii internaționali reclamă începerea unor demersuri care să contribuie imediat la refacerea încrederii în sistemul bancar. Din punctul de vedere al încrederii între bănci pe piața monetară cel mai mult par să sufere relațiile interbancare din zona euro.

Refacerea încrederii în sectorul bancar și a încrederii între bănci pe piața monetară depinde de îndeplinirea a cel puțin a următoarelor condiții:

- este necesar ca riscul de credit din bilanțuri să fie redus. În condițiile actuale în care guvernele din țările dezvoltate sunt supraîndatorate, obligațiunile suverane deținute de bănci sunt o sursă de creștere a riscului de credit. Astfel, reducerea deținerilor de astfel de active poate contribui la recâștigarea încrederii în sănătatea sectorului bancar;

- metodele interne de rating ale creditelor folosite de bănci, sunt opace și nu contribuie la scăderea nivelului de suspiciune pe piața interbancară cu privire la calitatea activelor deținute de bănci. Pericolul care pândește însă prin perpetuarea opacității acestor modele este că la orice semne

de vulnerabilitate în sectorul bancar se poate asista din nou la o criză de lichiditate și apoi la revenirea problemelor de solvabilitate;

- este necesară recunoașterea și punerea în bilanț a tuturor pierderilor astfel încât sprijinul autorităților publice să poată fi eficient. Această eficiență se traduce prin folosirea spațiului fiscal disponibil pentru absorbția tuturor pierderilor din sectorul financiar și revenirea băncilor la bilanțuri credibile, curățate de pierderi și active îndoielnice.

- asumarea răspunderii pentru activitatea băncilor de către acționari, pentru câștigarea credibilității băncilor de către clienții acestora. Cu alte cuvinte, scăderea incertitudinii cu privire la sectorul bancar este corelată cu suportarea costurilor pentru pierderile din sectorul bancar de către acționarii acestora.

Rezultate și concluzii

Se poate spune, că criza a fost provocată, nu de anumite evenimente specifice, cu caracter excepțional, ci de o serie întregă de mici evenimente conexe, care s-au produs fără ca actorii implicați să prevadă rezultatul colectiv al acțiunilor lor individuale.

Este posibil, ca simpla creștere a conectivității rețelei să favorizeze amplificarea neîncrederii, ceea ce înseamnă că globalizarea nu diminuează efectele șocurilor așa cum susțin partizanii mondializării. Propagarea informațiilor sau a șocurilor este mult mai probabilă, iar efectele sunt mult mai mari în rețelele cu grad mare de conectivitate. De aceea, s-ar putea spune că un factor care a favorizat declanșarea crizei a fost creșterea conectivității rețelei financiare, în timp ce creșterea divizării riscurilor a determinat, într-adevăr, reducerea riscului sistemic.

Oprirea contagiunii și restructurarea sectorului financiar au contribuit la diminuarea perspectivelor de creștere economică pentru că au necesitat intervenția autorităților publice. Intervenția s-a făcut prin utilizarea fondurilor publice, ceea ce a determinat și o scădere a veniturilor populației, dar și modificarea comportamentului de investire.

În urma crizei sistemului bancar, mediul financiar la nivel internațional sa modificat, fie și numai pentru faptul că au intervenit noi reglementări. Criza financiară globală a redefinit fundamental abordările instituțiilor de reglementare și supraveghere.

Dacă până atunci riscul individual al fiecărei instituții, în izolare după prăbușirea băncii de investiții Lehman Brothers, s-a conștientizat că e nevoie de o abordare macroprudențială, instituțiile sunt văzute ca parte a unui sistem, iar riscul se determină în concordanță.

Bank for International Settlements (BIS; Banca Reglementelor Internaționale este o organizație internațională de bănci centrale care promovează cooperarea monetară și financiară internațională și servește ca o bancă pentru băncile centrale), pe termen lung băncile comerciale se vor confrunta cel puțin cu trei provocări:

- retragerea ajutoarelor oferite de către guverne;
- nevoia de a scădea costurile de operare;
- recalibrarea activității la nivel internațional.

Retragerea sprijinului acordat de guverne sectorului bancar va însemna în primul rând că băncile comerciale vor fi nevoite să-și găsească singure noi metode de creștere a capitalizării. În timpul crizei financiare, cerințele de capital au fost modificate de două ori, astfel încât băncile vor fi nevoite să își procure capital suplimentar, conform noilor cerințe Basel III. Retragerea sprijinului din partea autorităților și necesitatea de a mări capitalul va obliga băncile să-și taie costurile de operare. În mod normal, criza financiară ar fi trebuit să forțeze imediat băncile să-și reducă costurile de operare, dar acest lucru s-a întâmplat într-o mică măsură. Marile bănci din lume, confruntate cu

necesitatea recapitalizării și ținând cont de dificultățile legate de lipsa încrederii pe piețele monetare, și-au redus activitatea atât pe piețele lor naționale, cât și la nivel internațional.

În concluzie statele trebuie să ia măsuri specifice, trebuind să se aplece asupra a trei probleme: fondurile bancare, activele cu probleme și finanțarea. Pentru a atenua dificultățile de finanțare interbancară, puterile publice vor trebui să ia măsuri pentru remedierea problemelor creditării și lichidităților. Ar trebui să existe o armonizare nu doar pentru gestionarea crizei, ci și pentru favorizarea integrării sistemelor financiare. Se impune mai puțină îndatorare, ceea ce va fi rău pentru creștere, un control mai strict pe managementul lichidităților, mai multă transparență a bilanțurilor, în general un mediu cu mai multe constrângeri. Însă după cum afirmă Radu Șerban, o prea severă încorsetare a băncilor poate diminua fluxul lichidităților și poate alunga capitalurile din economie, iar perspectiva unui regim prea lax de norme bancare ar purta cu sine daune colaterale pe termen lung [15].

Referințe bibliografice:

1. DOBRESCU E., *Cartea crizelor. O privire optimistă*, Editura Wolters Kluwer România, București 2010, p. 93.
2. TOMAN C.M., *Interacțiunea dintre contabilitate și crizele economice—O analiză a reglementărilor contabile*, teză de doctorat, p. 18, Cluj-Napoca, 2012, [https://econ.ubbcluj.ro/Scoala_Doctorala/rezumate/2012_2013/Cristina-Maria%20MARCUS%20\(TOMAN\).pdf](https://econ.ubbcluj.ro/Scoala_Doctorala/rezumate/2012_2013/Cristina-Maria%20MARCUS%20(TOMAN).pdf)
3. <http://www.agir.ro/buletine/894.pdf>.
4. ANDRIEȘ A., Florentina Melnic, Ioana Pleșcău, Nicu Sprincean, *Riscuri bancare și stabilitate financiară. Rolul guvernantei și al reglementărilor*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași 2017, p. 95.
5. ȘERBAN R., *Recesiunea economică 2008 – 2010*, Editura Tribuna Economică, București, 2011, p. 211.
6. LĂȚEA G. O., *Lecțiile crizei financiare din 2008 – 2009*, http://www.academia.edu/26080725/Studii_GabrielaLatea_Lectiile, p. 23.
7. ROUBINI N., Stephen Mihm, *Economia crizelor*, editura Publica, București, 2010, pag. 61.
8. REINHART C.M., Rogoff K., *De data asta e altfel, opt secole de sminteală financiară*, Editura Publica, București 2012, p. 320.
9. ȘERBAN R., *Recesiunea economică 2008 – 2010*, Editura Tribuna Economică, București, 2011, p. 212.
10. STIGLITZ J., *În cădere liberă. America, piață liberă și prăbușirea economiei mondiale*, Editura Publica, București 2010, p. 47.
11. KRUGMAN P., *Întoarcerea economiei declinului și criza din 2008*, Editura Publica, București, 2009, p. 172.
12. STIGLITZ J., *În cădere liberă. America, piață liberă și prăbușirea economiei mondiale*, Editura Publica, București, 2010, p. 149.
13. ANDRIEȘ A., Florentina Melnic, Ioana Pleșcău, Nicu Sprincean, *Riscuri bancare și stabilitate financiară. Rolul guvernantei și al reglementărilor*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași 2017, p. 110.
14. ROUBINI N., Mihm S., *Economia crizelor*, Editura Publica, București 2010, p. 65.
15. ȘERBAN R., *Recesiunea economică 2008 - 2010*, Editura Tribuna Economică, București 2011, p. 97.